

domě* neb v léčebnách pro duševní choroby, poučování a pod.), jsou-li mladší 14 let; starší (do 18 let), nedostačují-li uvedené prostředky, mohou býti odevzdáni soudu. Zasedání komise jsou neveřejná. Pohříchu instituce zmíněných komisí minula se svého účinku, neboť na mnoha místech pro nedostatek způsobilých osob se nemohly ani utvořiti.

Delinkventi starší 14 let mohou býti po rozsudku odevzdáni do donucovacích pracoven, jichž v Rusku je pouze sedm. Při tomto malém počtu jsou přirozeně za nynějších poměrů nedostačující. Dvě třetiny odsouzených nezletilých delinkventů odbývají si trest ve věznicích s dospělými, profesionálními zločinci. Při tom z nedostatku jiných vhodných osob jsou mnohdy za učitele ve věznicích používáni i dospělí arestanti, kteří svou inteligencí se k tomu hodí. Křiklavé tyto poměry budily sice několikrát odpor a protesty od samotných reprezentantů sovětské moci (na př. Lunačarského), leč k nějaké nápravě nedošlo.

(Příště dále.)

Volf Josef:

Norimberští nakladatelé právních sbírek pro Čechy.

V druhé pol. 17. a v první pol. 18. stol. byly vydávány skoro pravidelně právní prameny a právnícké spisy pro Čechy nákladem norimberských nakladatelů a knihkopců, z nichž nejstarším a pro náklad spisů Jana Jakuba ryt. Weingartena nejdůležitějším jest Jan Zieger, jenž měl od r. 1678, ač protestant, povolení, přijížděti do král. českého a zde prodávati v době jarmarků svým i jiným nákladem vydané spisy. Měl tu svého zástupce a ukládal svůj prodejní sklad v době mimotržní do uzamčené místnosti, neboť výsady pražských knihkopců nepřipouštěly, aby cizí knihkupci i v době mimojarmareční mohli knihy prodávati.¹⁾ Stávalo se ovšem často, že byl tento zákaz porušen, z čehož vznikaly vždy nepříjemné zápletky. Z pražských knihkopců odvážili se pouze ojediněle Mikuláš Hösing a Jindřich Albrecht vydati vlastním nákladem objemnější právnícké spisy; třetí z tehdejších pražských knihkopců Bernard Keverle či Keberle se k podobnému kroku vůbec neodhodlal. Rovněž ne čtvrtý: Quirinus Kever.

¹⁾ Srv. Volf, Cizí knihkupci na pražských trzích v 17. a 18. stol. Topičův Sborník 1922, str. 266—72.

Zieger si počínal většinou při svých publikacích, pro Čechy určených, tím způsobem, že je dával tisknouti v některé pražské knihtiskárně (u Jiříka Černocho, u Jana Karla Jeřábka a j.²⁾, což pozdější nakladatelé těchto spisů nečinili, dávajíce tisknouti tyto knihy v Norimberce, čímž popouzeli proti sobě pražské knihtiskárny. Pražští knihkupci Hösing, Albrecht, Keverle a Kefer byli proti všem těmto cizím knihkupcům velice zaujati, poněvadž prodávali knihy většinou mnohem laciněji než oni sami. V přátelských stycích byl s Ziegerem pouze mědirytec Daniel Vussin a knihtiskář Daniel Michálek, oba měšťané Star. m. Pražského.

Z Weingartenových spisů vydal Jan Zieger vlastním nákladem: Sylva variarum observationum... die sachsische Constitutiones Electoris Augusti 1683 (tišt. u Jiř. Černocho); Erstes Buch Fasciculi diversorum jurium 1690; Vindemiae iudicialis editio postrema 1692 (tišt. u Jana Karla Jeřábka); Trifolium quatuor foliorum 1694 (u J. K. Jeřábka); Manuale et respective favus mellis 1694 (u J. K. Jeřábka); Prodromus hodaeporici, d. i. Wegweisung zu denen Declaratorien 1694 (u J. K. Jeřábka); Vademecum juridico-practicum sive succincta tractatio processus civilis, juris bohemicum-moravico-silesiaci tractatus 1710 a j. Z předmluvy k tomuto spisu se dozvídáme, že připravoval veliké třísvazkové dílo z historie české, ale že mu to bylo znemožněno privilejem, které po podobné dílo obdržel nakladatel norimberský Endter. Proto se omezil ve svém úmyslu a chtěl vydati spis: Das jetzt lebende Böhmen, prose znalce dějin českých, aby mu byli v jeho počínání nápomocni.³⁾

Současně s Ziegerem nakládal právnícké knihy také Baltazar Jáchym Endter či Endter, člen knihtiskařské a nakla-

²⁾ Srv. Weingartenův spis: Vollständiger Auszug der verneuerthen kön. Landesordnung, tišt. v arcib. kniht. v Emauzích 1686.

³⁾ Pro qua gratia (t. j. milost, že smí 32 let již příjížděti a prodávati v Čechách meosque in diversis mundi partibus rarissimos et hinc inde coemptos libros) diversis in emolumentum florentissimi hujus regni libros propriis sumptibus imprimere feci, quod in operibus pie defuncti perillustriss. et clariss. domini Jacobi de Weingarten videre abunde erit: et ut insimul honorem adaugerem, sub manibus erat opus Historicum tripartitum variis et elegantissimis figuris aeneis exornandum, ita ut tomus I. historiam regni Bohemiae, idiome germanice, quousque Hagecius continuavit; t. II. a conclusionem Hagecii usque ad Leopoldum augustissimum pie memoriae imperatorem inclusive; t. tandem III. historiam et memorabilia vigentis Bohemiae continere debuerunt. Ast infeliciter auspicatus sum; dum enim ordire, succiderunt opus meum Endteriani per augustissimum aequae super tali opere impetratum privilegium: ita ut mihi nil aut parum remanserit, per quod honorem opulentissimi hujus regni dilatarem, quam per tractatum: Das jetzt lebende Böhmen intitulatum, ubi omnia memorabilia regni hucusque existentia aeneis figuris representabantur, quod actu in labore est, adjecta insimul mappa Bohemiae.. V předmluvě k Vademecum.

datelské rodiny norimberské, jež vydávala Komenského Svět v obrazech (Orbis pictus). Roku 1696 vyšla tu Weingartenova Panoplia iudicialis, r. 1699 téhož Manuctio zum Rechtsprocess a j. Byla to však pouze přechodná činnost, ač si na konkurenci této firmy r. 1710 Zieger stěžoval.

Jiným nakladatelem sbírky státních nařízení jest Jan Bedřich Rüdiger, »bibliopola Norimbergensis«, mající r. 1722 krám »v Ráji na malém rynečku na Starém městě Pražském«, kde měl uloženy knihy v době mimotržní pod zámek. Sám se nazýval »handlířem v knihách z Nürnbergku« a inseroval velice hojně v Rosenmüllerových Poštovských Novinách, počínaje r. 1722. Oznamuje skoro při každém jarmarku literární novinky všeho druhu a to i německé knihy v českém překladě jako n. př. v červenci 1724: »U Jana Fridricha Rüdiger, Nürnberského handlře v knihách, přes tento svatovítský jarmark jest k dostání: Dobře zkoušený kumstýř pro osoby jak mužského tak ženského pohlaví, který skrze rozličné, příjemné a užitečné kumsty a obzvláštní povědomosti učí a ukazuje, tělo zdravé, čistotné zachovati a mysl obveseliti, v německém jazyku, exemplář in octavo, za 17 kr.«;⁴⁾ takových oznámení je celá řada.⁵⁾

Vedle známého spisu Redlova (Das sehenswürdige Prag 1710) jsou to především právnícké knihy, jež svým nákladem vydával a v Praze prodával. V první řadě jsou to pak: Continuatio codicis Ferdinandaeo-Leopoldini de anno 1702—1710, k níž je pravidelně připojen: Extractus juris provincialis. Oba spisy jsou bez předmluvy a označeny: Pragae, apud Joannem Fridericum Rüdigerum. Na vignetě je Herkules s kyjem. Téhož r. 1711 jest vydáno i Compendium novellarum declaratoriarum in regno Boemiae, taktéž bez předmluvy. Z r. 1729 pochází: Manuctio ad praxim juridicam in regno Bohemiae a z r. 1733: Tractatus juridico-practici de abusibus quibusdam praxeos Boemiae et de specialitibus juris boemici circa actiones et executiones, quondam authore et praeside Wenceslao Neumann de Buchholtz atd. Tisk byl pořízen většinou v Německu a to v Norimberce, jak se to při spisu Neumannově přímo praví: Norimbergae, sumptibus Joh. Frid. Rudigeri. Jinde na zahraniční tisk ukazují rušivé tiskové chyby, zaviněné sazečovou neznalostí češtiny jako na př. v Manuctio, kde se v 4. kap. pojednává: De scissis schedis seu Gzezanich Bzedulých (i v rejstříku)

⁴⁾ Vocel, Čas. Č. Mus. 1846, 348.

⁵⁾ Srv. Rosenmüllerovy Pošt. Nov. 1722, č. 9 z 31. I. (slovníky); č. 13 z 14. II. (různé spisy), což se opakuje v č. 14. a 21; č. 49 z 20. VI.; č. 55 z 11. VII.; č. 79. z 3. IX., což se opakuje v č. 82. atd. Svůj pouliční krámk měl postavený vždy v tom obvodu, kde byla pouť nebo jarmark, jako při středopostním jarmarku »v král. vrchním městě«, při svatomarketském na Malé Straně, při svatováclavském na Starém Městě, při svatovítském na Hradčanech atd.

nebo na str. 22 (o Rzezanich Bzedulých). R. 1741 vyšel jeho nákladem konečně spis: *Grana veteris et novae legis bohemicae... Alphabetischer Auszug der gesammten alt und neuen böhm. Gesetze*; má to býti doplněk knihy *De Serpontovy* z r. 1678: *Promptuarium, quantum ad jus provinciale et municipale*.

Význačná jest tu věta v předmluvě: *Finis, prima et finalis lex sit: salus atque tranquillitas rei publicae czechicae*. Grana byla sice označena místem vydání: Prag und Nürnberg, ale vytištěna byla v Norimberce, jak tisková úprava svědčí. Spisovatelem byl Miller.

Rüdigerer vystřídal v tisku sbírek zákonů a nařízení Pavel Lochner, pocházející taktéž ze staré norimberské rodiny. Byl původně společníkem norimberského knihkupce a nakladatele Jana Jiřího Lehmana, jenž přesídlil r. 1720 do Vídně. Vydal pokračování Rüdigerovy sbírky pro l. 1710—1720: *Continuatio codicis Ferdinando-Leopoldini — Josef I. a Karel VI. se na titulním listě neuvádějí —*, při čemž se vyskytuje na tit. listě monogram P. L., což se opakuje i při ostatních jeho sbírkách zákonů. »Pragae, apud Paulum Lochnerum« oznamuje, že kniha je k dostání v Praze; tištěna však byla v Norimberce. Další sbírky jsou: *Continuatio codicis Ferdinando-Leopoldini ab anno 1720—1724* (do 21. III. 1724); *Continuatio codicis Ferdinando-Leopoldino-Josephino-Carolini 1724—1728*; *Continuatio codicis Ferdinando-Leopoldino-Josephino-Carolini 1728—1731* a konečně *Continuatio codicis Ferdinando-Leopoldino-Josephino-Carolini 1731—1735*. *Continuationes pro l. 1710—28* mají též společný titulní list.

Roku 1721 a r. 1731 pokoušeli se pražští knihtiskaři a nakladatelé prolomiti tento monopol norimberských nakladatelů. Prvého roku byl to Karel František Rosenmüller, měšťan a knihtiskař na Starém městě Pražském, náš první vydavatel stálých českých novin, jenž prosil o povolení, aby směl sám vydávati pokračování sbírky zákonů a aby mu bylo pro ni uděleno privilegium impressorium, t. j. ochrana proti patisku na určitou dobu let. Ale prosba jeho uvízla kdesi u gubernia a nedostalo se mu ani odpovědi na ni. A poněvadž Rosenmüller brzo na to zemřel a jeho stejnojmenný syn byl při jeho úmrtí ještě neplnoletým, nestaral se nikdo o osudy jeho prosby.⁶⁾

Příležitost k obnovení staré prosby vyskytla se znovu r. 1731. A při tom se zároveň dozvídáme, že nakladatel těchto sbírek žádal, patrně asi při každém pokračování, za povolení, sbírky takové vydati. Žadatelem nebyl tehdy přímo Lochner, nýbrž bývalý jeho společník Jan Jiří Lehmann ve Vídni. Stalo se to patrně v předpokladu, že se obyvateli rakouských zemí spíše vyhoví než cizímu

⁶⁾ Srov. Volf, Z dějin »král. dvorské knihtiskárny«. Čas. Nár. Musea 1921, str. 98 ad.

nakladateli z Norimberka. V žádosti se ovšem podotýká, že žádá za právo vydávati pokračování sbírky pro norimberského nakladatele Pavla Lochnera. Chtěl vydati Continuationem codicis Ferdinando-Leopoldo-Josepho-Carolini čili sanctiones, pragmaticas, declarationes et alia rescripta, a to bez zvláštní censury a bez zvláštního schválení, a prosil, aby je směl v Norimberce vytisknouti a v Praze prodávati. Mimo to chtěl na toto dílo i privilegium impressorium. Odvolával se ve své prosbě, presentované ve Vídni 16. list. 1731, také na to, že vydal německy česká městská práva a moravské zemské zřízení (1714, 1721), aniž by měl z těchto vydání toho nejmenšího zisku.

Neznáme blíže odpovědi, jíž se Lehmannovi nebo vlastně Lochnerovi dostalo, ale z toho, že vyšla v Praze u Pavla Lochnera Continuatō codicis Ferdinando-Leopoldino-Josephino-Carolini ab anno 1728—1731, vidíme, že byla v zásadě příznivá. Kniha jest beze vší předmluvy a byla vydána patrně r. 1732; označení místa vydání a tisku (Norimberk) není z obchodních důvodů uvedeno. Za to, a patrně zase z těchto důvodů, uvedeno na knize město Praha a nakladatel (Pragae, apud Paulum Lochner), ač Lochner pražským příslušníkem nebyl a ani stálého krámu tu neměl, přijížděje sem pouze na jarmarky a nesměje tu mimo ustanovené tržní dny ničeho prodávati.⁷⁾ Bylo v tom jisté klamání obecnstva nebo alespoň opatrnost, aby pražské knihtiskářské a nakladatelské kruhy nebyly zbytečně drážděny. Výslovného privilegia či ochrany proti patisku se mu asi sotva dostalo, poněvadž není v knize uvedeno, což by nakladatel sotva byl opomenul učiniti. Pokračování kodexu za léta 1731—35 vydal pak r. 1736.

Prosba Lehmannova, resp. Lochnerova, narazila však r. 1731 v Praze na značný odpor, jak se z aktu v archivu min. vnitra dozvídáme. Císař Karel VI. poslal totiž prosbu pražskému guberniu k vyjádření a toto vyžádalo si dobrozdání na rektorovi a akademickém magistrátu, k jehož pravomoci knihtiskaři jakožto immatrikulovaní patřili. A tento postoupil prosbu knihtiskařům, aby k ní zaujali stanovisko. Vyjádření jejich se pak v aktech zachovalo.

Pražští knihtiskaři zaujali vesměs jednosvorně zamítavé stanovisko k žádosti norimberského nakladatele, jak jejich jména na protestu z poč. r. 1732 dosvědčují. Jsou tu podepsáni Jan Václav Hřaba, Karel Jan Hřaba, Karel Josef Jeřábek, Jáchym František Kamenický, Václav Urban Suchý, Jan Vavřinec Schramm a Vojtěch Vilém

⁷⁾ Srv. Volf, K dějinám knihkupců v Čechách v 18. stol. Knih-tisk československý 1920, str. 113. Teprve potomek jeho Jan Jiří Lochner otevřel si r. 1787 krám na Staroměstském náměstí v domě »U zlatého kříže«. O poměrech cizích knihkupců na Pražských trzích v 17. a 18. stol. viz Volf, Cizí knihkupci na pražských trzích, Topičův Sborník 1922, str. 266—72.

Veselý, tedy všichni pražští knihtiskaři, z nichž pouze Veselý nebyl majitelem, nýbrž pouze faktorem Labounského knihtiskárny. Výslovně se praví, že jest to protest »od nás všech pražských typografů«. Schází pouze největší mezi nimi Karel František Rosenmüller. Proč, slyšíme z protestu samého.

Knihtiskaři pražští připomínají, že si podobnou prosbu jako Lehmann-Lochner podal r. 1721 zemřelý již Karel František Rosenmüller († 1727), ale že se mu nedostalo nijaké odpovědi, ač byla jeho prosba mnohem více oprávněna než žádost cizozemského nakladatele. Norimberský nakladatel provozuje svou živnost v cizině, a neplatí tudíž v dědičných zemích nijakých dávek, nenese městských břemen a nezaměstnává svými pracemi domácích knihtiskáren. Domácí knihtiskaři a nakladatelé trpí těmito poměry, poněvadž jsou tito cizí nakladatelé a knihkupci, přijíždějící na pražské trhy, ve výhodě proti domácím, prodávající laciněji knihy než tito. Utlačují tudíž domácí živnosti, jež bez toho jen tak živoří, nemajíce žádných objednávek, neboť tito cizí nakladatelé tisknou knihy pro obyvatele české země ve svých městech v zahraničí. Praví doslova: und wir Prager Typographi wegen der großen, von deren frembden allhier führenden Bücher-Handelschaft khaumb bestehen können, consequenter auch ohmaßgebilig billig zu sein scheineth, womit die Buchdruckerey, sonderlich durch die hierländige ohnedem wenige arbeits vermehret, dann vermündert würde. Proto prosí svorně, aby bylo uděleno právo k vydání sbírky nařízení synu bývalého žadatele Karlu Františku Rosenmüllerovi, jemuž prý to všichni přejí. Žádají snažně akademické úřady, aby zamítly žádost Lehmannovu a doporučily prosbu Rosenmüllerovu.

Žádost Rosenmüllerova, podaná akademickému senátu 26. II. 1732, obrací se přímo proti žádosti Lochnerově, z níž uvádí některé podrobnosti. Nejdůležitější část žádosti zdá se mi ta, kdež Lehmann-Lochner žádá o výsadu, aby se mu dostalo milosti, aby mohl všechna od r. 1720 a i na dále vydaná nařízení po prohlédnutí censurním v předloženém formátě vytisknouti, aniž by se směl kdo opovážiti, knihy jeho patisknouti. K tomu účelu měl býti vydán dekret české kanceláři, aby nařízení ta v takové úplnosti, jak by žádoucnó bylo, nakladateli vydala.

Rosenmüller píše, že se dozvěděl o žádosti Lehmannově z 16. list. 1731 teprve 7. ledna 1732, když byla zaslána z Vídně pražskému guberniu, od toho pak akademickému senátu a od toho všem knihtiskařům. Opakuje, že již jeho otec Karel Frant. Rosenmüller podal r. 1721 u gubernia prosbu, aby mu bylo uděleno právo, vydávati císařská nařízení a že se mu dostalo 5. září t. r. odpovědi, že se má o ní vysloviti appellační tribunal. Další osudy této prosby jsou mu neznámý. Že nedošlo k vyřízení, toho příčinou byla patrně otcova dlouholetá nemoc a smrt: die unweith berihrete von Ihro k. u. k. cath. Maj. allergnädigst abgeschickte Berichte und zwar ab

tiskařem, do jehož oboru tisk podobných nařízení vlastně spadal. Byl jím tehdy ještě Karel Ferdinand Arnolt z Dobroslavína, který byl tehdy již velice stár a o své privilegium valně nestál. Reskriptem z 25. března 1741, ohlášeným 14. června »per postam und Boten« do všech krajů, stal se král. dvorským knihtiskařem a obdržel na 10 let privilej na tisk a prodej patentů a německých novin v tom rozsahu, v jakém ho míval Arnolt.

LITERATURA.

Část všeobecná.

Zbornik znanstvenih razprav. Izdaja profesorski zbor juridične fakultete univerze Srbov, Hrvatov iz Slovencev v Ljubljani. I. Letnik 1920—21 (v Ljubljani 1921), stran 303; II. Letnik 1921—22 (t. 1922), stran 197; III. Letnik 1923—24 (t. 1924), stran 249.

Dlouholeté snahy Slovinců o dosažení vlastní university došly konečně splnění v nově zřízeném království SHS. V Lublani nejen že byla založena universita, ale soustředila hned při svém otevření slušný kádr znamenitých odborníků, kteří by byli ke cti každé university kteréhokoli národa. Vidíme to již z prvních tří ročníků oficiálního orgánu tamní fakulty právnické, Zbornik znanstvenih razprav.

Obmezenost místa nedovoluje nám, abychom se podrobněji zabývali každou jednotlivou prací uvedeného Zborníku, podáme tudíž jen zběžnou zprávu o vyšlých dosud ročnících. V ročníku prvním je devět větších neb menších rozprav. Sedm z nich pochází od profesorů domácích, dvě od badatelů ruských, kteří byli na lublaňskou právnickou fakultu povoláni pro obory postrádající představitelů místních. Jest to dlouholetý bývalý profesor a děkan právnické fakulty university sv. Vladimíra (kijevské), Michal N. Jasinskij, vynikající právní historik ruský, a o něco mladší, rovněž čelný učenec ruský Aleksander Bilimovič, politický ekonom. Příspěvkem A. Bilimoviče »Nekoliko misli o narodnogospodarski vediti zahajeni jest prvij ročnik Zborniku. Je to vlastně úvodní přednáška, kterou autor konal na právnické fakultě v Lublani dne 15. listopadu 1920. Vykládá se tu o významu polit. ekonomie pro právníky, historiky a vůbec pro obecné vzdělání, líčí se obtíže studia a pojednává se o obou částech národohospodářské vědy, o theorii (o vědě de lege lata, o ontologii) a části praktické čili národohospodářské politice (o vědě deontologické, de lege ferenda). Přednáška vyniká jasností podání a bohatým obsahem. — Od prof. Metoda Dolence pochází nejrozsáhlejší práce prvního ročníku Zborníku, »Pravosodstvo pri novomeškem